

# **MEDIÁCIA VČERA A DNES**

---

**KATARÍNA ŠANGALOVÁ  
KATEDRA TEÓRIE PRÁVA,  
PRÁVNICKÁ FAKULTA,  
TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE**

## **ABSTRAKT**

ŠANGALOVÁ KATARÍNA.: MEDIÁCIA VČERA A DNES. IN HISTORIA ET THEORIA IURIS, ROČ. 4, 2012, Č. 7, S. 76

Príspevok sa pokúša prostredníctvom významných historických udalostí poukázať na historické korene mediácie, ktorá sa v posledných rokoch stala moderným spôsobom riešenia právnych sporov. Mediácia ako forma sprostredkovania či urovnania sporov sa využívala nielen na riešenie súkromno-právnych sporov, ale aj sporov štátnych, medzinárodných či cirkevných, už od nepamäti. Príspevok je exkurziou do vývoja mediácie na európskej ako aj na medzinárodnej úrovni. Súčasne predstavuje osobnosti svetového diania, ktoré presadzovali zmierlivé riešenie sporov, ako hodnotový základ pre mediáciu.

## **KLÚČOVÉ SLOVÁ**

mediácia, mediátor, sprostredkovanie, kresťanstvo, Konfucius, Gádhí, Sandler, mediácia v USA, mediácie v Európskej únii, vývoj mediácie, alternatívne riešenie sporov, ADR

## **KEYWORDS**

Mediation, the Mediator, Christianity, Confucius, Gandhi, Sandler, USA Mediation, Mediation in the European Union, Alternative Dispute Resolution, ADR

## **KONTAKTNÉ ÚDAJE**

Mgr. Katarína Šangalová  
Názov pôsobiska:  
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave  
Adresa:  
Hornopotočná 23  
918 43 Trnava  
Slovenská republika  
E-mail: katarina.sangalova@gmail.com

## ÚVOD

Z tendencií legislatívneho vývoja mediácie v Európe v posledných rokoch by sa mohlo zdať, že mediácia je inštitút, ktorý sa vyvinul v posledných desaťročiach. Príspevky týkajúce sa mediácie ju predstavujú ako nový alternatívny spôsob riešenia sporov, pričom sprostredkovanie ako spôsob urovnávania sporov je činnosť, ktorú vykonávali už od nepamäti vrcholní predstavitelia štátov či cirkví. Spravidla sa za kolísku mediácie označujú Spojené štáty americké, kde došlo k inštitucionalizácii mediácie, ktorá mala riešiť preťaženosť súdov, avšak mediáciu ako zmierlivé riešenie sporov resp. mediátora ako tretí neutrálny subjekt, ktorý sa zúčastňuje urovnania sporu a napomáha sporovým stranám k dosiahnutiu obojstranne akceptovateľného riešenia, nachádzame v rôznych dejinných okamihoch. Množstvo náboženských a politických predstaviteľov nielen presadzovali zmierlivé urovanie sporov, ale aj sami funkciu zmierovateľa resp. mediátora vykonávali.

**Mediácia**<sup>1</sup> predstavuje mimosúdne zmierlivé riešenie sporov, kde mediátor vystupuje ako tretí nezávislý subjekt bez rozhodovacej právomoci, ktorý len koordinuje priebeh mediácie. Sú to práve sporové strany, ktorým zostáva v rukách zodpovednosť za spôsob ako aj výsledok riešenia ich sporu, pričom tretí subjekt, mediátor zohráva len úlohu „koordinátora.“ Mediátor ako subjekt, ktorý podporuje komunikáciu a vyjasnenie si pozícií sporových strán, ktorý podporuje zmierlivé vyriešenie sporu a dosiahnutie konsenzu, sa v minulosti označoval aj ako zmierovateľ, sprostredkovateľ či urovnávateľ sporu, pričom nemal presne vymedzenú funkciu a kompetencie, tak ako to je v dnešnom ponímaní. Mediátor<sup>2</sup> v súčasných legislatívnych úpravách má presné vymedzené kompetencie a právomoci, pričom v spore nerozhoduje a sporovým stranám ani nepredkladá žiadne riešenia.

Podnetom na inštitucionalizáciu metódy mediácie ako mimosúdneho spôsobu riešenia sporov bolo pokúsiť sa riešiť spory inak ako len súdnou cestou, čím sa mala odbremeniť sústava súdov od prílišného náporu vecí, ako aj nájsť riešenie, ktoré by bolo rýchle, efektívne a nie príliš nákladné. Ide najmä o ekonomické a časové dôvody, pre ktoré bola mediácia ako inštitút riešenia sporov prijatá do právnych poriadkov, avšak spôsob a efekt, ktorý prináša má aj inú rovinu, a to najmä rovinu sociálnu a spoločenskú, nakoľko poskytuje riešenie sporov nekonfliktné, kooperatívne a konsenzuálne, kedy napomáha budovaniu kultúry zmierlivého riešenia sporov.

Myšlienky zmierlivého riešenia sporov siahajú už do čias, kedy sa formovali jednotlivé náboženstvá ako napr. kresťanstvo, konfucianizmus či gándhizmus. V nasledujúcom krátkom exkurze si načrtne myšlienkové pramene práve v týchto hlavných svetových náboženských smeroch, ktoré významným spôsobom ovplyvnili a ovplyvňujú riešenie sporov aj v súčasnosti.

## 1 MYŠLIENKOVÉ TENDENCIE RIEŠENIA SPOROV

Presadzovanie zmierlivého riešenia sporov, riešenia, ktoré by sa nieslo v duchu pravdy a pokoja presadzovali a aj v súčasnosti presadzujú predovšetkým rôzne náboženské smery, kedy vo vyhláseniach predstaviteľov cirkví, náboženských spoločností či združení môžeme badať podnety k tomu, aby spory, ktoré vznikajú či už medzi jednotlivcami alebo štátmi sa pokúšali vyriešiť zmierlivo, nenásilne a vlastnými silami.

### Kresťanstvo:

Ježiš Kristus ako najvýznamnejší predstaviteľ kresťanstva sa označuje ako boží syn, ktorý prišiel zmieriť Boha s ľudstvom. V dejinách vystupoval ako zmierovateľ, ktorého hlavným krédom bolo predovšetkým šírenie lásky a pokoja.

S myšlienkou a snahou o vyriešenie sporu pred tým ako sporové strany prenesú zodpovednosť za

1 Pojem mediácia pochádza z anglického slova „to mediate“ t.j. zmierovať, sprostredkovať, vyjednávať, pričom svoje korene má v latinskom „mediare“ – byť v strede. In: RISSE, J.: Wirtschaftsmediation. München: C.H.Beck, 2003, s. 5.

2 V zmysle čl. 3 písm. b) Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach sa mediátorom rozumie akákoľvek tretia osoba, ktorá je požiadaná viesť mediáciu účinným, nestranným a kvalifikovaným spôsobom, bez ohľadu na jej označenie alebo povolanie v dotknutom členskom štáte a bez ohľadu na spôsob, akým bola táto tretia osoba vymenovaná alebo požiadaná o vedenie mediácie.

rozhodnutie na nezávislú autoritu nachádzame priamo v najcitovanejšej knihe kníh, v **Biblii**.

„Pokonaj sa včas so svojím protivníkom, kým si s ním na ceste, aby ťa protivník nevydal sudcovi a sudca strážnikovi a aby ťa neuvrhli do väzenia.“<sup>3</sup>

V Matúšových slovách môžeme vidieť odporúčanie pokúsiť sa o zmierenie sporu ešte pred tým, ako by bola nutná interakcia tretej strany, ktorá autoritatívne o spore rozhodne. Ide o zmierenie vzájomné, kedy sa majú sporové strany samy pokúsiť vyriešiť svoj spor.

### **Konfucianizmus:**

Japonsko a Čína sú silne zamerané na komunikatívne myslenie a zmierlivé riešenie sporov, ktoré bolo kedysi hlavným prostriedkom urovnávania konfliktov, pričom až do dnes sú založené na silnom dôraze na konsenzus, kooperáciu a harmóniu.<sup>4</sup> Mediácia má v oblasti Východnej Ázie dlhodobú históriu, ktorá siaha do obdobia dynastie Ching (1644-1911).

Jeden z najvýznamnejších mysliteľov a politikov starovekej Číny, ktorý zásadným spôsobom myšlienkovu a hodnotovo ovplyvnil vývoj Východnej Ázie bol práve **Konfucius (552/551 pred Kr.- 479 pred Kr.)**, ktorý pôsobil aj ako minister spravodlivosti v kráľovstve Lu. Morálka, spravodlivosť, úprimnosť a najmä medziľudské vzťahy boli základnými kameňmi Konfuciovho učenia. V centre jeho učenia bol predovšetkým človek, nastolenie harmónie, poriadku a zachovávanie pravdy.<sup>5</sup>

### **Gándhizmus**

Jedným z významných predstaviteľov, ktorý hlásal mier a zmierlivé riešenie sporov bol **Móhandás Karamčand Gándhí<sup>6</sup> (1869-1948)**, ktorý ako predstaviteľ národného hnutia za nezávislosť Indie bojoval proti koloniálnej vláde formou nenásilného odporu. Ako vyštudovaný právnik presadzoval zmierlivé riešenie sporov a filozofiu lásky, pričom právnickej obci odkazuje<sup>7</sup>:

„Pravým povolaním právnika je zjednocovať strany rozvadené.“

Gándhího odkaz, aby povolaný právnik v prvom rade zjednocoval strany, medzi ktorými došlo k sporu, stavia právnikov do pozície zmierovateľov, ktorí majú byť orientovaní na záujem oboch sporových strán a nie na presadzovanie len záujmov jednej strany.

Z uvedeného krátkeho filozoficko-náboženského náčrtu je zrejmé, že zmierlivé riešenia sporov majú svoju dlhodobú tradíciu a v súčasnosti sa len pretavujú do rôznych foriem, ktoré majú spravidla ten istý cieľ, a to spor vyriešiť, tak aby bola zachovaná jednota a spokojnosť sporových strán.

## **2 HISTORICKO-PRÁVNE KORENE ZMIEROVACIEHO MYSLENIA**

Kde sú ľudia tam sú aj spory, pričom ich riešením resp. umením viesť spor sa zaoberali ľudia už od dávnych čias. Sofisti boli nielen majstrami v rétorike ale aj eristike, ktorá predstavovala schopnosť na základe logickej dôvtipnosti zastávať akékoľvek pozície a tie následne presadiť v diskusii.<sup>8</sup> Eristika bola umením sporu, pričom rétorika predstavovala umenie presviedčať. *Mediácia však nie je umením sporu, ani umením argumentácie, mediácia je umenie riešenia sporu, v ktorom nezostáva víťaz ani porazený.* Mediácia je umenie spolupráce nie boja, a preto sa už v minulosti využívala na riešenie nie len súkromnoprávných, ale aj medzinárodných, náboženských, etických či kultúrnych sporov, ako cesta k zmiereniu a urovnaniu k sporu.

Ak sa chceme vydať po stopách mediácie pred jej inštitucionalizovanou podobou v súčasnom ponímaní,

3 Matúš 5,25, Biblia (online – dňa 28.03.2012) <http://www.svatepismo.sk/listovat.php?kniha=47&kapitola=5>

4 V roku 1983 existovalo v Číne 927 000 mediálnych výborov spolu s 5.557.000 aktívnych mediátorov v celej Číne. Čína je krajina známa malou hustotou advokátov, čo poukazuje na to, že ísť so sporom k súdu je nepopulárne. Počet advokátov v porovnaní s počtom mediátorov je niekoľkonásobne nižší. In. Le Monde 24.02.2004 in DUSS, J. W.: homo mediator. Stuttgart: Klett-Cotta, 2005. s. 270.

5 Pozri bližšie NATH, M.: Confucius. Ethics, Culture and Politics. Delhi: Vidyanidhi Prakashan, 2011, s. 359.

6 Najvýznamnejšia postava indického národno-oslobodeneckého hnutia proti britským kolonizátorom.

7 Pozri bližšie NAYAK, A.: Mahatma Gandhi. Freiburg.Basel.Wien: Herder, 2002, s. 158. CONRAD, D.: Gandhi und der Begriff des Politischen Staat, Religion und Gewalt. München: Wilhelm Fink, 2006, s. 309.

8 TOMSA, B.: Idea spravodlnosti a práva v récké filosofii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 37-57.

musíme sa vydať po stopách osôb, ktoré pri riešení sporov využívali zmierlivé techniky, a ktoré spĺňali základné atribúty mediátora.

Za mediátora je možné označiť akýkoľvek subjekt, ktorý sa ako tretia nezávislá strana zúčastňuje na riešení sporu, ktorý vznikol medzi subjektmi práva, pričom stranám nepredkladá žiadne riešenie ani vo veci nerozhoduje, ale vystupuje spravidla ako sprievodca sporom, ktorý sporovým stranám ukazuje smer, cestu a pokúša sa ich priviesť na spoločnú cestu komunikácie, porozumenia a vzájomného vnímania sporu tak, aby dospeli k obojstrannému prijateľnému riešeniu.

Sprostredkovanie alebo urovnania nie je v prípade riešenia sporov žiadnou novinkou. Už v období Antiky existovali mnohopočetné snahy tretích subjektov o pomoc pri urovnaní konfliktov. V starovekých egyptských kultúrach ako aj na ďalekom východe nájdeme spôsoby urovnania sporov, rovnako ako v antickom Grécku.

Známy aténsky štátnik **Solón** bol v rokoch 594 a 593 pred n.l. okrem iného činný ako sprostredkovateľ resp. zmierovateľ. Zastával úlohu sprostredkovateľa medzi znepriatelenými skupinami, a to medzi menšinovou aristokraciou a väčšinovým ľudom. Solón niesol ťažkú úlohu, nakoľko mal pôsobiť ako sprostredkovateľ a súčasne ako vládca.<sup>9</sup>

Rímske právo poznalo mediáciu od éry **Justiniána**, pričom sprostredkovanie bolo označované rôznymi pojmami napr. *internuncius*, *medium*, *intercessor*, *philantropus*, *interpolator*, *conciliator*, *interlocutor*, *interpres* ako aj *mediator*.<sup>10</sup>

V priebehu historického vývoja je možné badať, že funkcia mediátora resp. zmierovateľa sa využívala predovšetkým pri medzinárodných konfliktoch, kde aj v súčasnosti zmierovatelia resp. mediátori zastávajú významnú úlohu.

Jedným z najvýznamnejších zmierov, ktorý bol v histórii Európy uzatvorený, bol **Westfálsky mier**. Od roku 1630 sa pokúšali uzavrieť mier rôzni predstavitelia štátu či cirkví (napr. pápež Urban VII), ale neúspešne. O uzatvorenie mieru sa neskôr význame pričínili **Fabio Chigi** (1599-1667), ktorý sa stal neskôr pápežom (Alexandrom VII.) a šľachtic a diplomat **Alvise Contarini** (1597 - 1651). Alvise Contarini bol v roku 1632 menovaný za vyslanca rímskej kúrie a v roku 1641 bol určený ako sprostredkovateľ pre rokovania o uzatvorení Westfálskeho mieru v Münsteri, ktorý mal ukončiť 30-ročnú vojnu. Contarini sa takmer 5 rokov pokúšal priviesť sporové strany k dohode, čo sa mu nakoniec podarilo a 24. októbra 1648 v Münsteri a Osnabrückeri bol uzatvorený **Westfálsky mier**.<sup>11</sup>

V dejinách prebiehalo množstvo sporov, ktoré boli urovnávané prostredníctvom pápežov, kráľov či prezidentov. Napr. pápež **Leo XII.** (1810-1903) vystupoval v konflikte o jeden z ostrovov v roku 1885 medzi Nemeckom a Španielskom. Najmä americkí prezidenti vystupovali v medzinárodných konfliktoch ako sprostredkovatelia riešenia sporov – napr. **Theodore Roosevelt** sa označuje za mediátora rusko-japonskej vojny (1905). Ako mediátor sa prejavil aj **Jimmy Carter**<sup>12</sup>, ktorý v roku 1979 sprostredkoval mierové urovanie sporov medzi Egyptom a Izraelom.<sup>13</sup>

Prvýkrát sa začali legislatívne formovať základy mediácie v Spojených štátoch amerických.

V roku **1898** americký kongres vytvoril právne základy pre mediáciu v pracovných konfliktoch, pričom v roku 1913 boli presadené myšlienky mediácie pri výstavbe železnice, a to prostredníctvom mediácie a konciliácie.<sup>14</sup>

Charta OSN, ktorá bola podpísaná dňa 26. júna **1945** v čl. 33 ods. 1 odkazuje na mediáciu ako na

9 TSIGARIDA, I.: Solon – Begründer der Demokratie ? Bern: Peter Lang, 2006, s.169.

10 LABÁTH, V.: Historické východiská mediácie. In PRUŽINSKÁ, J. – LABÁTH, V.: Mediácia. Príručka pre študentov. Bratislava: ARK, tréning, poradenstvo, mediácia, s.r.o Mediácia., 2006, st. 9.

11 Pozri bližšie DUSS, J. W.: homo mediator. Stuttgart: Klett-Cotta, 2005, s. 33-51.

12 Počas jeho vlády USA nevedli žiadny vojnový konflikt s iným štátom, pričom v roku 2002 získal Nobelovu cenu mieru.

13 HEBN, M.: Entwicklung und Stand der Mediation. In HAFT, F. – SCHLIEFEN, K.: *Handbuch Mediation. München*, 2009, s. 182.

14 HAFT, F.: Verhandlung und Mediation. In HAFT, F. – SCHLIEFEN, K.: *Handbuch Mediation. München*, 2009, s. 73.

jeden z prostriedkov<sup>15</sup> mierového riešenia sporov, ktoré by mohli ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.<sup>16</sup>

Významnú úlohu pri presadzovaní mediácie ako spôsobu riešenia sporov, nielen medzinárodných sporov, ale aj sporov súkromnoprávných a následne inštitucionalizáciu mediácie ako spôsobu riešenia právnych sporov podporovali predovšetkým americkí advokáti, univerzitní profesori a sudcovia, ktorí mali záujem na efektívnejšom a rýchlejšom riešení sporov.

Profesor Harvardskej univerzity **Frank Sander** na konferencii – Pound Conference<sup>17</sup> v roku 1976 predniesol príspevok „Varieties of Dispute Processin.“, v ktorom pripomenul to, že súdne riešenie sporov nie je jedinou cestou, ale sú tu aj iné možnosti urovnania konfliktov, a to je cesta mediácie, rozhodcovského konania a pod. Jeho návrh o rôznych, paralelných spôsoboch riešenia sporov, ktoré sa „prispôbia“ resp. ktoré budú vyhovovať charakteru sporu, ako aj jeho vízia tzv. multidoor – courthouse, dala podnet k vývoju alternatívnych spôsobov riešenia sporov, v ktorom centre dnes stojí mediácia.<sup>18</sup>

Východiskový bod pre profesionalizáciu rôznych alternatívnych spôsobov riešenia sporov predstavuje koniec 60. rokov v Spojených štátoch amerických. „Príčinou zakotvenia ADR – „Alternative Dispute Resolution“<sup>19</sup> v USA bola preťaženosť amerických súdov, ktorá najneskôr v 70. rokoch viedla k rozsiahlej diskusii o alternatívnych metódach riešenia sporov. Do roku 1990 mali všetky spolkové štáty USA minimálne „Dispute Resolution Programm“ – program na riešenie sporov<sup>20</sup>.

Medzi tri základné piliere alternatívnych spôsobov riešenia sporov, ktoré od 60. rokov predstavovali prostriedky riešenia sporov, patria rozhodcovské konanie, zmierovacie konanie a mediácia.

V rámci európskych krajín má najdlhšiu históriu využívania mediácie Anglicko, keď už v roku 1971 bola vo Veľkej Británii založená asociácie rodinných mediátorov.

### 3 POHĽAD NA LEGISLATÍVNY VÝVOJ MEDIÁCIE V EURÓPSKEJ ÚNII

Vývoj v USA podnietil aj krajiny Európy, aby sa intenzívnejšie začali venovať problematike ADR a hľadali vhodné právne úpravy a regulácie, ktoré by podporili ich využívanie nielen na medzinárodnej, ale aj vnútroštátnej úrovni.

Z politiky Európskej únie,<sup>21</sup> ktorej cieľom je budovanie vnútorného trhu ako aj budovanie svetového obchodu je zrejmé, že EÚ sa snaží aktívne integrovať ADR nielen na komunitárnej, ale aj medzinárodnej úrovni, a to v záujme efektívneho, spravodlivého a obojstranne prijateľného riešenia sporov.

15 Zo znenia čl. 33 ods. 1 Charty OSN je zrejmé, že súdne konanie by malo byť až posledným prostriedkom na riešenia sporov, pričom Organizácia spojených národov dáva prednosť predovšetkým mierovým spôsobom riešenia sporov, ako je rokovanie, vyšetrowanie, sprostredkovanie, zmierovanie a arbitráž. Charta organizácie spojených národov. [http://www.mzv.sk/servlet/newyorkosn?MT=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fv\\_\\_ByID%2FID\\_621F5291AE4A5FD4C125715B004FFE51\\_SK&TG=BlankMaster&URL=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fv\\_\\_ByID%2FID\\_14A4A60B573D8E62C12570DD0048A478\\_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&HM=25-Charta&OB=0](http://www.mzv.sk/servlet/newyorkosn?MT=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fv__ByID%2FID_621F5291AE4A5FD4C125715B004FFE51_SK&TG=BlankMaster&URL=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fv__ByID%2FID_14A4A60B573D8E62C12570DD0048A478_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&HM=25-Charta&OB=0) dňa 28.03.2012

16 Strany v každom spore, ktorého trvanie by mohlo ohroziť zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, majú sa usilovať o jeho vyriešenie predovšetkým **rokovaním**, vyšetrowaním, **sprostredkovaním**, **zmierovacím** konaním, arbitrážou, súdnym konaním, použitím oblastných orgánov alebo oblastných dohôd alebo inými mierovými prostriedkami podľa vlastného výberu

17 Pound Conference je konferencia pomenovaná podľa **Roscoe Pound**, ktorý v roku 1906 predniesol svoju známu reč o základoch verejnej nespokojnosti s justíciou. Sudcovia, vysokoškolskí profesori a advokáti tu diskutovali o slabých stránkach preťaženého súdneho systému.

18 BREIDENBACH, S.: Mediation. Struktur, Chancen und Risiken von Vermittlung im Konflikt. Köln: Dr. Otto Schmidt, 1995, s. 12.

19 Alternatívne riešenie sporov, ďalej len „ADR“.

20 MARTINEK, M. a kol.: Handbuch des Vertriebsrechts. 3. neubearbeitete und erweiterte Auflage, C.H.Beck. München 2010, § 81 bod I. ods. 1.

21 Ďalej len „EÚ“.

Novým impulzom v oblasti rozvoja iniciatívy EÚ v oblasti ADR bolo prijatie Amsterdamskej zmluvy,<sup>22</sup> ktorá zakotvila justičnú spoluprácu v civilných veciach na úrovni EÚ, ktorá je nevyhnutá pre správne fungovanie vnútorného trhu.<sup>23</sup> Zakotvením justičnej spolupráce v civilných veciach sa vytvorili základy pre podporu a rozširovanie ADR na všetky oblasti civilného práva. Prijatie Amsterdamskej zmluvy naštartovalo procesy, ktoré zahájili aktivity, ktoré spočiatku viedli k skúmaniu fungovania ADR v jednotlivých členských štátoch EÚ.

V zmysle čl. 61 písm. c) Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva<sup>24</sup> v spojení s čl. 67 ods. 5 druhá zarážka, Rada v záujme vytvorenia priestoru slobody, bezpečnosti a práva mala za úlohu do 5 rokov po nadobudnutí platnosti Amsterdamskej zmluvy prijať opatrenia v oblasti súdnej spolupráce v občianskoprávných veciach s cezhraničnými dopadmi, ak to je potrebné na správne fungovanie vnútorného trhu.

Úvahy o legislatívnom zakotvení mediácie ako mimosúdneho spôsobu riešenia sporov je možné datovať k zasadnutiu **Európskej rady vo Viedni v decembri 1998** a v **Tampere v októbri 1999**, kde Európska rada vyzvala členské štáty, aby vytvorili alternatívne postupy riešenia sporov, pričom ako primárny cieľ si stanovila uľahčiť prístup k spravodlivosti.<sup>25</sup>

Následne v máji 2000 Rada Európskej únie prijala závery o mimosúdnych spôsoboch riešenia sporov v občianskych a obchodných veciach, s tým, že vytvorenie základných zásad v oblasti ADR je rozhodujúcim krokom k ich zodpovednému fungovaniu a rozvoju, čím sa má dosiahnuť i zjednodušenie a zlepšenie prístupu k spravodlivosti.<sup>26</sup>

Prípravné fázy legislatívnej inštitucionalizácie mediácie v rámci EÚ začala Európska komisia, ktorá v roku 2002 otvorila širokú diskusiu v oblasti ADR sporov - tzv. **Zelenou knihou**<sup>27</sup> o alternatívnych spôsoboch riešenia sporov v občianskom a obchodnom práve zo dňa 19. februára 2002.<sup>28</sup> V rámci prípravných fáz sa zamerala na skúmanie ADR v jednotlivých členských štátoch, pričom zo zistení vyplynulo, že právne úpravy členských štátov v danej oblasti sú tak rozdielne, že najvhodnejšou formou ich legislatívneho zakotvenia bude prijatie smernice, ktorá bude predstavovať len minimálne štandardy mediácie, ktoré budú zabezpečovať jednak kvalifikovaný výkon mediácie, ako aj garanciu prístupu k súdu, aby nedošlo k odňatiu práva konať pred súdom.<sup>29</sup> Rovnako dôvodom návrhu prijatia smernice a nie iných opatrení bola aj tá skutočnosť, že pre mediáciu je charakteristický princíp neformálnosti a príliš detailná či striktná právna úprava by mohla uvedený princíp poprieť.<sup>30</sup>

22 Amsterdamská zmluva bola podpísaná dňa 02.10.1997 a účinnosť nadobudla dňa 01.05.1999.

23 Čl. 65 Amsterdamskej zmluvy.

24 Pozri Konsolidované znenia Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o Založení Európskeho spoločenstva (úplné znenie) Úradný vestník C 321E z 29. decembra 2006.

25 Bod 2 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach.

26 Bod 3 Smernice Európskeho parlamentu a rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach.

27 Zelená kniha o ADR sa výslovne zamerala na ADR ako procesy riešenia sporov mimo súdneho konania vedené tretou neutrálnou stranou, s výnimkou rozhodcovského konania.

28 GREEN PAPER on alternative dispute resolution in civil and commercial law [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002\\_0196en01.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf), 22.11.2011

29 K odňatiu práva konať pred súdom by mohlo dôjsť napr. v prípade, ak by členské štáty EÚ upravili povinnosť zúčastniť sa mediácie, bez možnosti následného uplatnenia práva na súde.

30 Podľa H. Eidenmüllera nie je podstatnou otázkou, či je potrebná právna úprava mediácie tam, kde už sú vytvorené pravidlá jej fungovania, avšak zaujímavou otázkou je, akú právnu reguláciu je potrebné prijať. V zásade by sa mali prijímať skôr pravidlá štandardné ako záväzné, nakoľko záväzné pravidlá sú odôvodnené len v prípade preukázateľného zlyhania trhu, t. j. ak dôjde k takým okolnostiam, ktoré by bránili účinnému fungovaniu súkromných zmluvných mechanizmov. EIDENMÜLLER, H.: Establishing a Legal Framework for Mediation in Europe: The Proposal for an EC Mediation Directive. In: *Zeitschrift für Schiedsverfahren - German Arbitration Journal*, 2005, Heft 3. s. 124.

Dňa 02.07.2004 bol predstavený **Európsky kódex správania pre mediátorov**,<sup>31</sup> ktorý má upravovať minimálne štandardy na výkon a kvalifikáciu, a morálne atribúty mediátora, pričom uvedený dokument má výlučne odporúčací charakter.

Zelená kniha ako aj Európsky kódex správania mediátorov vytvorili základ pre prijatie **Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach**.<sup>32</sup>

Prijatím smernice o mediácii<sup>33</sup> vznikla povinnosť členským štátom transponovať inštitút mediácie do vnútroštátnych právnych poriadkov,<sup>34</sup> čím sa začala „oficiálna“ éra podporovania inštitútu mediácie na Európskej úrovni, napriek tomu, že mnohé členské štáty Európskej únie mali samostatné právne predpisy, ktoré upravovali mediáciu už oveľa skôr pred jej samotným prijatím, pričom následne zosúladiť už len ich znenie so znením smernice o mediácii.<sup>35</sup>

Prijatím Lisabonskej zmluvy<sup>36</sup> sa EÚ už výslovne zaviazala prijímať opatrenia zamerané na zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti a rozvíjania ADR,<sup>37</sup> čím sa má rovnako ako v prípade Amsterdamskej zmluvy zabezpečiť rozvoj justičnej spolupráce v občianskych veciach, ktoré majú cezhraničné dôsledky, a to aj v záujme rozvoja vnútorného trhu.

Ako je možné vidieť zo stručného legislatívneho náčrtu vývoja mediácie v rámci EÚ, podpora integrácie mediácie ako formalizovaného inštitútu má už viac ako 16 rokov, pričom tendencie podpory mediácie pri riešení najmä cezhraničných a spotrebiteľských sporoch neustále narastajú. Politika EÚ má eminentný záujem na presadzovaní mediácie ako spôsobu riešenia najmä drobných a spotrebiteľských sporov, nakoľko ide práve o spory, v ktorých náklady súdneho konania spravidla prevyšujú hodnotu sporu a poškodených – spotrebiteľov odrádzajú na jednej strane vysoké náklady na súdne konanie, neistota výsledku súdneho konania, a v prípade cezhraničných sporov aj nevedomosť o riešení sporov súdnou cestou v danej krajine.

## ZÁVER

Historicko-legislatívnym náčrtom vývoja zmierlivého riešenia sporu a následne mediácie sme sa pokúsili pootvoriť bránu horizontu existencie myšlienky mediácie, ktorá siaha do dávnych čias a má svoje korene v náboženských, filozofických, politických ako aj právnych kruhoch. Problematika zrodu, vývoja, rozvoja a následnej právnej regulácie je tak rozsiahla, že si vyžaduje dlhodobé a hĺbkové skúmanie, a preto sme sa snažili načrtnúť tento stručný prehľad, ako možnú inšpiráciu, pre ďalší výskum v tejto oblasti.

Mediácia ako inštitút mimosúdneho spôsobu riešenia sporov sa začal legislatívne formovať v 60. – 70. rokoch v USA, a to v dôsledku preťažnosti a neefektívnosti súdneho konania. Mediácia sa tak od sprostredkovania, kedy sprostredkovateľ resp. mediátor nemal presne stanovený okruh kompetencií a vymedzené postavenie v spore, ale pôsobil skôr ako urovnávateľ, zmierovateľ v niektorých prípadoch aj rozhodca, posunula a v súčasných právnych úpravách má už mediátor presne vymedzené kompetencie a postavenie pri riešení sporu.

31 EUROPEAN CODE OF CONDUCT FOR MEDIATORS [http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr\\_ec\\_code\\_conduct\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf) dňa 25.01.2012

32 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0052:SK:HTML> dňa 25.01.2012

33 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach (ďalej len smernica o mediácii)

34 V zmysle čl. 12 smernice o mediácii povinnosť transponovať smernicu bola do 21. mája 2011, okrem čl. 10, ktorého súlad bolo potrebné zabezpečiť najneskôr do 21. novembra 2010.

35 Napr. Slovenská republika prijala zákon o mediácii dňa 25.06.2004, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.09.2004. Rakúsko prijalo zákon o mediácii v civilných veciach dňa 06.06.2003, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.05.2004. Bundesgesetz über Mediation in Zivilrechtssachen (Zivilrechts-Mediations-Gesetz – öZivMediatG) vom 06.06.2003, BGBl. I Nr. 29/2003.

36 Lisabonská zmluva bola podpísaná dňa 13.12.2007 a účinnosť nadobudla dňa 01.12.2009

37 Pozri čl. 81 ods. 2 písm. e) a g) Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:SK:PDF> dňa 25.01.2012

Napriek tomu, že metóda, ktorá necháva sporové strany rozhodovať samých o sebe a tretí subjekt v procese riešenia sporu pôsobí len ako akýsi „sprievodca“ sporom, je známa už od nepamäti, napriek tomu, ako keby si dnes mediácia opäť musela hľadať svoje miesto v bežnej právnej praxi.

Slovami *«Bud' zmenou, ktorú chceš vidieť vo svete.»* vyzýva Mahátma Gándhí, aby sme začali realizovať zmenu myslenia a prístupu k riešeniu už drobných bežných sporov, a tak možno sa raz mediácia strane prvotným spôsobom riešenia sporov. Právna regulácia mediácie, ktorej cieľom je podpora a rozšírenie mediácie na riešenie bežných právnych sporov, nebude mať význam, ak nezačneme „mediatívne“ myslieť t.j. myslieť v rovine kooperatívneho prístupu k riešeniu sporu a nie v rovine kompetitívneho.

**RESUME**

ŠANGALOVÁ, Katarína: Mediation Yesterday and Today. In HISTORIA ET THEORIA IURIS. Vol. 4, 2012, No.7, p. 76

The paper attempts to highlight the historical roots of mediation which has become a modern way of solving legal disputes in recent years. Mediation as dispute resolution does not only deal with private law but also with civil litigation, international and religious disputes. The paper is an excursion into the development of mediation on European and international level. Furthermore, the paper presents the important persons who made significant contributions to the concept of mediation.